

Ost-Turkestan,

dess

städer och floder,

samt

några samlade uppgifter om
landets folkmängd och ad-
ministration till missio-
närernas tjänst

af

C. Raquette,

Jak end 1907.

Ost-Turkestan omgifles
rundi om af randberg och anses
utgöra botten af en forntida
inhaf. Landområdet utgöres
till stor del af ofruktbara öknar,
vilka dock fordom åtminstone
delvis varit fruktbara och be-
folkade områden. Den stora Gobi-
öknen begränsar landet åt öster och
midt i detsamma finna vi öknens
Saklamakan. Alla de mindre
ökenområdena här och kvar i
landet kunna anses som ut-
greningar från någon af dessa
öknar.

Där de från bergen ned-
rinnande floderna flyta fram
företar landet en tafel af frukt-
barhet och pulserande lif, kvar-
emot de platser, dit de icke nå

med sina lifvande flöden, visa bilden af ödslighet och död.

Landet begränsas i norr af Altai (= guldberg²) och Sia'n-schan (= himmelsberg²), hvilket senare från vester äfven skjuter rätt in i landet i dess norra del. Man plägar därför tala om landet söder om Sia'n-schan och landet norr om Sia'n-schan. Passet mellan de båda ofvan nämnda bergskedjorna har af gammalt kallats för Dsungariska porten.

Södra gränsen bildas af bergskedjorna Karakorum (= svartmuren), Kue'n-lun och Altun-Sagh (= guldberg²) och den vestra af Pamir-platån, Alai-berg² och Sia'n-schan. At öster möta vi den naturliga begränsningen först vid de kinesiska bergen, men däremellan ligga södra delen

af Gobiöknen och provinsen Kan-
su.

Som redan blifvit antydt är
landet för sitt vattenbehof rött
och hållet hänvisadt till floder-
na. Undantag härifrån göra
bergstrakterna i synnerhet i norra
delen af provinsen, där regnfallet
är ymnigare. De större floderna
sammanslyta till ett gemensamt
utlopp i Lop-nor, 洛浦.

De viktigaste floderna och
vattendragen äro följande:

Ilchi, 伊爾奇, eller Ihotan floden,
伊爾提, rinner upp bland bergen på
tibetanska gränsen och genomflyter
Ihotan-rasen samt fortsätter i nästan
rakt nordlig riktning genom Taklamakan
tills den träffar de redan förut för-
enade floderna från Jarkend,
Kaschggar och Akseu. Flodbädden
genom öknen är uttorkad under en

stor del af året.

Kara-kash-floden, قرقاش دریا, rinner upp i samma besegsregioner som den förra, fastän den har sina källor längre i söder. Den flyter först i vestlig riktning, hvarefter den gör en vändning åt nordost, i hvilken riktning den genomflyter landområdena vester om Tshotan-floden och förenas sig med denna vid Kosh-lash, قوشلاش.

Jarkend-floden, ياركند دریا, är ost-Turkestan's största flod. Den bildas af en mängd små bergfloder i området mellan Pamir och Karakorum. Dess viktigaste hufvudarmar äro ~~er~~ Jeräpshan, زرآپشان, (=guldspridaren) från söder med sina källor i trakten af Karakorum och Ferek-kol-floden, سریقول دریا, med sina källor i trakten af Pamir, flytande först mot norr till Tash-kurghan, تاشقورغان, och därefter i rak östlig riktning, tills den träffar den södra flodarmen och tillsammans med denna bildar Jarkend-floden. Denna flyter قوشلاش betyder föreningspunkt.

först i nordlig riktning för att efter hand draga sig mer och mer åt öster och slutligen mot söder till Kobukhor.

Haschgar-floden, ^{كاشغار}, som öfvensom äfven kallas Kizil-su, ^{كزىل سو} och Tjumän, ^{تجمان}, bildas af två större flod-
armar, som sammanflyta strax öster om
staden Haschgar, hvilken ligger på
landremsan mellan dem båda. Den
ena af dessa flodarmar kommer
vesterifrån och har sina källor
bland Alai-bergen, och den andra
kommer från sydväst, där den
bildas af en mängd bergbäckar
i trakterna omkring Kara-köl,
en bergsjö i ryska Turkestan. En
mindre flodarm, Kara-su, ^{كرا سو}, kom-
mer ned från bergen nästan parallelt
med den senare och afbördar sitt möjligen
öfverflödiga vatten ^{i Kizil-su} genom två, tre mindre
kanaler mellan Haschgar och Faizabad.

† Borde rätteligen skrivas, ^{كاشغار}.

†† Förträdessvis om den norra flodarmen.

Floden fortsätter i östlig riktning och upptages af Jarkend-floden i trakten af Maral-Bashi.

Aksu-floden, ^{آكسو} Aksu, rinner upp bland Tjainsehan-bergen i trakten af Boz-Tagh (=grå berg²et) och flyter i sydostlig riktning tills den upptages af Jarkend-floden. Under sitt lopp upptager den söder om staden Aksu en betydande flod-arm,

Toshkan-floden, ^{توشقان دريا} Toshkan, som, kommande vesterifrån, från trakterna kring Ak-zäi i Tjainsehan-bergen, bevattnar landområdet kring Uch-Turfan.

Pedan landets största flod²armar sålunda sammanflutit till en flod, hvilken ömsom kallas Tarim, ^{تارىم} Tarim, och ömsom Jarkend-därja, föres deras vatten mot öster och sydost till Lob-nor i östra ändan af Taklamakan.

däromkring.

Chakmak- och Artush-floderna, ارتوش دریا چاقاق دریا, är tvänne små vattendrag, som från norr flyta ned mot Kaschgari utan att dock förena sig med Kaschgari-floden.

Mozart-floden, موزارت دریا, som i sitt nedre lopp kallas Shakhjar-floden (شاخيار دریا) kommer från Tianschan, flyter i s. östlig riktning förbi staden Shakhjar och fortsätter därefter åt öster, tills den söder om Kiorla upptages af Tarim.

Hök-su, كوك, kallas en liten flod, som rinner ned från Tianschan mot söder och faller ut i sjön Baba, بابا كۆل. Mellan Bucha, som den passerar under sitt lopp, och Baba-sjön kallas den afven Idongei.

Shajdek-kol, شايديك كۆل, kommer från tvänne träsk, lilla och stora guldur, يولور, i Tianschan, flyter mot sydost och faller ut i Baghrash-kol, باغراش كۆل.

Ilj-floden, ايلي دريا, bildas af tre
 mäktiga flodarmar, kommande
 från skilda håll i Tjaim. Lanbergen,
 flyter mot vester genom Iljlandet
 och faller ut i sjön Dalkhash i ryska
 Asien.

Städer.

Kaschgar, كاشغر, [höjd ö. h. 1234 m.,
 lat. 39° 24' 26"; long. 76° 6' 47.5"], belägen
 vid Kizil-su, är Kinas vestligaste
 stad. Liksom de flesta städer i
 Central-Asien har den en gammal
 och en ny stad, يېڭى شىر اور كىرى شىر,
 den förra bebos mest af muhammedaner
 och den senare af kineser. Afståndet
 mellan de båda Kaschgar-städerna
 är ungefär 1 sv. mil.

Jengi-Hessar, چىڭى شىر [ö. h.

J. Nya staden. Här liksom i de
 följande är long. O fr. Greenwich
 och lat. naturligtvis N.

1016 m.; lat. $38^{\circ} 56' 8''$; long. $76^{\circ} 12' 55''$]
är en mindre stad belägen två korta
dagsleder i sydlig riktning från Kashgar.
Den nya staden utmärker sig för sina
väl hållna murar, portar och vakttorn.
Joo är ett arabiskt ord, som betyder
befäst plats, fästning. Stadens namn
betyder alltså nya fästningen.

Jarkend, ^{جاركند} [h.ö.h. 1195 m.; lat.
 $38^{\circ} 25' 2.5''$; long. $77^{\circ} 15' 55''$]^{xxx}, Ost-Tur-
kestans största stad, ligger tre dags-
resor i sydöstlig riktning från Jengi-
Kessar och väster om Jarkend-floden.
Nya och gamla staden förenas genom
en 500 meter lång bazar, kallad
Grishang, som är stadens lifligaste
handelsplats. Jarkend är Turkestans
viktigaste karavanpunkt för handeln
med Indien. Den har fordom varit
C: 4000 hus.

Engelsmännen skrifva Yarkand.

^{xxx} Nya staden.

landets hufvudstad. Namnets härledning är λ , stup eller ravinvägg, och ت ت ت , by.

Kargalek, قارغاليق, [h. ö. h. 1522 m., lat. $37^{\circ} 53' 15''$; long. $77^{\circ} 27'$] är en liten stad belägen två dagsresor i sydlig riktning från Jarkend. Namnet betyder kråkeplatsen.

Ilchi eller Ishotan, ایلچی, [h. ö. h. 1368 m., lat. $37^{\circ} 7' 36''$; long. $79^{\circ} 59'$] ligger 7 å 8 dagsleder i sydostlig riktning från Kargalek. Staden med omgivande landsbygd är en betydande industriort. [Mattor, silkesvöror, russin, sirap m. m.] Härifrån kommer den af kineserna så högt värderade nefriten, یش, en slags mycket hård talksten i olika färger.

Maralbashi, مارالباشی, [h. ö. h. 1060 m., lat. $39^{\circ} 46' 24''$; long. $78^{\circ} 11' 20''$] är belägen 6 dagsleder österut från Waschgar i en skogstrakt. Namnet
7 1000 kub.

betyder hindhufvud.

Fuzabad, فیض آباد [h. ö. h. 1216 m., lat. 39° 29' 55"; long. 76° 46' 10"] är en liten, på sista tiden hastigt uppblomstrande, stad mellan Kaschgär och Maralbashi, två korta dagsleder från den förstnämnda. Namnet bildas af det arabiska ordet فیض, ymnig välsignelse, och persiska ordet آباد, bebodd, odlad plats.

Aksei, آقسو, [h. ö. h. 1148 m.] är en betydande stad 8-10 dagsleder i nordöstlig riktning från Maralbashi.

Uch-Turfan, اوج تورقان, [h. ö. h. 1341 m.] ligger två dagsleder i västlig riktning från Aksei. Man får stundom se namnet oriktigt skrifvet تورقان. Det härleder sig otvifvelaktigt från den arabiska dualisformen طرفان af طرف, som betyder, sida, läge, plats.

Kuchiar, كوچار, [h. ö. h. 884 m.] ligger vid Kongei-floden 6 dagsleder österut

³ Enl. en engelsk uppgift skall det vara 242 eng. mil mellan Kaschgär och Uch-Turfan.

från Ak-su.

Korla, کورلی, och Karaskar, قریشکر,
äro tvänne städer i närheten af Bagh-
rask-höl. Åt nordost därifrån
ligga

Turfan och Pichan, پیکان طرفان,
af پیکان, [h. ö. h. 362 m.] samt åt öst - mot
gränsen till Kan-su

Tkhami, تخامی, [h. ö. h. 975 m.] ^{och} Chin-
Shen eller Tash-Bulak, تاش بولاق, [h. ö. h.
1707 m.].

Urumchi, اورومچی, [h. ö. h. 868 m.] åt
nordvest från Turfan är säte för
provinsguvernören.

Ytterligare åt nordvest och vester
ligga städerna

Manas, ماناس, [h. ö. h. 481 m.] och Hsi-hu,
سی-هو, samt längst i vester mot gränsen
till ryska Turkestan Pulcha eller
Ili, ایلی, som är säte för tartargeneralen.

Längst upp i nordvest ligger Chugu-
chak, چوچک, [h. ö. h. 448 m.].

Vidare förtjåna följande platser
 an omnåmnas. Somliga af dem åro
 ståder, och andra stå på grånsen
 mellan by och stad.

Bugar eller Bughur, بۇغۇر, en befolkad
 bergetrakt mellan Ili och Cigu-chak,
 Cuchen, گوچن, Barköl, باركول, Lodun,
 لودون, Bay, باي, Shahyar, شاهيار, Cher-
 chen, چىرچىن, Herja, كرىه, Pulu, پولو, of فولو,
 Kara-kash, قراقاش, Cuma, گوما, Hilyan,
 تاش [كبيان] كبيان, och Tash-kurgan تاش
 قورغان.

Folk mängd.

Befolkningen i kin. Turkestan
 تركستان, utgöres af turkar, tunganer
 kineser, mongoler och åtskilliga mindre
 stammar. Den beråknas för hela provinsen
 till ungefär två millioner, fördelade på
 de olika distrikten sålunda:

Urumchi, k. m. t.	295.000
Ili, m. k. t.	110.000

Mellan Ili och Chugu-chak, kg. †	100.000
Turfan, t. tg.	90.000
Pi-chan, t.	53.000
Shami of Hami, k. t. tg.	70.000
Rop Nor, t. tg.	12.000
Shotan, t. tg. k.	180.000
Jarkend, t. tg. k. km.	160.000
Maschgar, t. tg. k.	200.000
Maralbashi, t. tg. k.	32.000
Aksu, t. tg. k.	150.000
Uch Turfan, t. tg. k.	100.000
Tucha, t. tg. k.	150.000
Bogor ^{*)} , t.	20.000
Karashar, t. tg. 25.000, m. 60.000	85.000
Hsi-hu, m.	30.000
Wf. (t.) kring Rolo,	90.000
Diverse bergfolck (Pakpu etc).	13.000

† Förkortn.: kg = kirgiser, k = kineser, t = turkar,
tg = tungarier, m = mongoler, km = kashmiren
Wf = vilda folk.

^{*)} En län dområde med några byar mellan
Tucha och Korla.

Dessa siffror afse naturligtvis städerna jämtle omgifvande landområden.

Landets administration.

Ost-Turkestan, som på kinesiska kallas Sing-Chang (= nya besittningen), styres af kinesiska ämbetsmän med underordnade tjänstemän af landets befolkning. Provinsen är uppdelad i flera större och mindre distrikt med säten för civil- och militärmandariner.

Det finnes följande

Civilmandariner:

- 1 Tsiang-küen (4)^{*)}, tartargeneralen, med säte i Ili,
- 1 Fu-t'ai (5), provinsguvernör med säte i Urumchi,
- 1 Fan-t'ai (6), provinskattmästare, med säte i Urumchi,
- 1 Kieh-t'ai (7), provinsdomare, med säte i Urumchi,

^{*)} Siffrorna inom () angifva de respektive mandarinerernas grad i den kin. rangskalan.

- 4 Fan-t'ai (8), distriktsintendent af
öfverstyresmannen, med saten i
Kaschgar, Aksu, Urumchi och Ili,
6 Fu (9), prefekter och domare, i
Kaschgar (nya staden), Jarkend, Aksu,
Urumchi, Karashar och Ili,
3 Cheo (11), borgmästare, i Whotan,
Tuchar och Maral bashi,
10 Fing (12 d. 13), borgmästare af lägre
rang, i Jenzi-Aessar m. fl.,
20 Hsien (14), i Kaschgar (gamla staden),
Feizabad, Serik-kol m. fl.
30-40 Kien-kien, Sierr-lee och
H. 2-mu, tjänstgörande som domare
på mindre platser eller som under-
domare hos de högre mandarinerna.

Demotom plågar det på de större
platserna i närheten af ryska gränsen
finnas en Fong-shang. Denne, som
skall kunna ryska, tjänstgör som en
slags kommissionär i politiska och
Fu-kuan, Cheo-kuan etc. äro de
vanliga titlarne för dessa ämbetsmän.

och rättsfrågor rörande utlänningar.

Militärmandarinen
i kinesiska Turkestan:

1 Si-t'ai (1), öfverbefälhafvare, i
Kaschgar (nya staden),

3 Chen-t'ai (2), brigadgeneralen,
och flera Hsieh-t'ai, öfversteer.

Den kinesiska militären har
en särskild rangskala för sig, där
Si-t'aierna inneha den första
graden. I den civila rangordningen
är det endast kejsaren, som inne-
har den första graden.

Infödda tjänstemän.

Hvarje område, som styres af en
mandarin, är uppdeladt i fler
eller färre mindre områden, och
hvar sådant mindre område har
sin Beg. Denne, som till- och af-
sättes af lokalmandarinen eger
domare makt i mindre mål och

och tjänstgör samtidigt som polis-
man. Begerna äro vanligen
födda muhammedaner, men de
tala i allmänhet jämt sitt mo. ers.
mål äfven kinesiska och ha dessutom
till en stor del upptagit kinesiska
seder. Så bära de, med ytterst få
undantag, den kinesiska hårpiskan.
Riktsom de i sin tjänst utgöra en
förbindelselänk mellan folket och
den kinesiska öfverheten, så äro de
i sig själfva ett mellanting mellan
kines och muhammedan.

Det område, som lyder under en
beg, kallas jur. Hvarje jur är
vidare uppdeladt i flera rotar, som
kallas mähällä. I hvar sådan rote
finnes en onbashi, chef för 10, som
till och afsättes af begen. På hvar
fjärde eller femte rote finnes vidare
en, likaså under begen lydande,

juzbashi chef för 100, som tillsättes af mandarinerna.

Under muselmaniska regimen buro de högre ämbetsmännen titel af beg, och då kallades den, som motsvarade den nuvarande begen, för mingbashi, chef för 1000. Sådana finnas numera icke, ehuru en juzbashi ofta af artighets skull tituleras mingbashi.

På sidan om denna ~~istat~~ institut ion finnes för städerna äfven en annan. Sålunda finnes i hvarje stad en eller flera af vederbörande mandarin tillsatta Pashap-beger. Dessa hafva till uppgift att öfverwaka den allmänna ordningen och i synnerhet att infänga brottslingar. Framför allt tagas de i anspråk för infängande af tjuvar och utredning af tjufnadsmål. En pashap-begs

underordnade är dezekchilar natt-
akterna, och jatakichilar de förra
här till uppgift att patrullera på
gatorna under natten och de senare
att bevakna portarne mellan de olika
rotarne.

Bevakningen af stadsportarne
ombesörjes vanligen af militär,
men i en del fall finnas särskilda
tillsatta postvaktare.

Tchangtu kallas en införd tjänst-
man, som ombesörjer den s. k. för-
sälningen (!) eller stämpelafgiftens
~~af~~ inkasserande i städer och
byar. I städerna tjänstgör jämte
denne en kinesisk sekreterare
som kassör.

Utom den världsliga makten
som sålunda representeras af kines-
erna och deras beger, finns det för
muselmännen äfven ett slags an-

deliga domstol eller andeligt råd, sammansatt af fyra ledamöter. Där till utnämnas kompetenta muselman af lokalmandarinen. I mindre betydande mål arbetar denna domstol oberoende af mandarinen, men då det gäller större saker, kan den endast uppståga mål, som af mandarinen hänvisats till densamma. Här dömes uteslutande efter muhammedans lägg (shäriät), och domen verkställs i enlighet därmed, i fall icke någon af parterna väddjar till den kinesiska lagen (li). I sådant fall blir den senare afgörande.

Detta andeliga domareråd utgöres af
 Alim-akhond (علماء), ordf. i sittande rätt och domare på egen hand i underordnade saker,

Mufti-akhond (مفتیان), som vid anfordran

utfärdar s. k. patwa (فتوا), d. v. s.
meddelar utdrag ur den muslim.
med rätta lagen om hvad som
i ett visst fall är tillåtet eller
icke,

Hazi-akhond (خانی), som ombe-
sorjer. edgång.

Rais-akhond (رایس), som ut-
öfvar tillsyn öfver fidoamnes-
och fourrageförsäljarna, så att
de leverera sina varor i full vikt.

ئۇلاد گۈزۈپىسى

www.eviat.org

www.uyghurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمكى تەسۋىر ۋە قوليازمىلار ئاسپىرى